

Metaadat-kultúra életre keltése: az *Irodalomtör- téneti Közlemények* EPA- tartalomjegyzéke

DUDÁS Anikó

Az Elektronikus Periodika Adatbázis Archívum (EPA) weboldalán 2008-ban a következő felhívás jelent meg az Országos Széchényi Könyvtár Elektronikus Dokumentum Központ védjegyével:

„2008-ban a MEK Egyesület megbízásából, az Internet Szolgáltatók Tanácsának támogatásával, digitalizálásra került az Irodalomtörténeti Közlemények 1891 és 2003 között megjelent, közel 400 db. füzet. Az Országos Széchényi Könyvtár várja mindazok jelentkezését, akik szöveges fájlban (TXT, RTF, DOC stb.) szívesen elküldnék az ItK egy vagy több archivált füzetének tartalomjegyzékét. A szöveget csatolt fájlként e-mail-ben kell elküldeni [...] vagy WEB FTP-vel lehet felölteni [...]”¹

Az *Irodalomtörténeti Közlemények* (ItK) digitalizált füzeteinek tartalomjegyzék-készítési munkálataiba három egyetem kapcsolódott be kurzusok tananyagába illesztett gyakorlattal. A cikk erről a kísérleti együttműködésről, a munkálatok során szerzett tapasztalatokról és az elkészült metaadatok

újrahasznosulásának lehetőségeiről szól, egyúttal áttekinti az ItK kutathatóságának segédeszközeit: repertóriumokat, bibliográfiákat, adatbázisokat, és kísérletet tesz annak érzékeltetésére, mennyiben sikerült az egyetemi stúdiumokon folyó feldolgozással az ItK kereshetőségéhez és tartalmának hozzáférhetőségéhez hozzájárulni.

1. Digitalizálás, feldolgozás: a sürgölődők köre

Az EPA az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) égisze alatt működő *Magyar Elektronikus Könyvtár* folyóirat-archívuma. Az archívum legfontosabb célja az elektronikus időszerű kiadványok intézményes és szakszerű keretek közötti hosszú távú stabil megőrzése, minél szélesebb körű szolgáltatása, a folyóiratok webes láthatóságának növelése, kereshetővé tétele, a szolgáltatás folyamatos korszerűsítése. Az Irodalomtörténeti Közlemények digitalizálását az Arcanum Adatbázis Kft végezte kétrétegű, képi és szöveges

réteget ötvöző PDF-technológiával. Az eljárás során az eredeti dokumentumról digitális hasonmás készül, a hasonmást megjelenítő képből pedig karakterfelismerő programmal szöveget állítanak elő. A két réteg egymással átfedésben van: az olvasó a nyomtatott változatnak megfelelő képi réteget látja, emögött bújlik meg a kereshető szöveg. A szöveg a szkennelés során itt-ott hibás karakterekkel rögzül. Az Arcanumnál alkalmazott technológiával és az eredeti dokumentum minőségétől függően általában 98–99%-os szöveg-megfelelést lehet elérni.²

A visszamenőlegesen digitalizált ItK-kötetek füzetekre szabdalva az EPA gyűjteményébe kerültek. Az évfolyamokról és füzetekről az EPA webes felületére helyezett kardexlapok tájékoztatnak (1. ábra). A digitalizált füzetek teljes szövegét megnyitva a füzeteken belül általában megtalálható a tartalomjegyzék, ám ezek a szövegrészek metaadatok nélküli, strukturálatlan, esetleg hibás betűket, karaktereket tartalmazó szövegek, így a keresőrendszereknél nincs kiemelt szerepük.

		Irodalomtörténeti Közlemények <i>Irodalomtudomány általában; Kritika; Magyar irodalom története;</i> (irodalom; irodalomtörténet; medievisztika)							
SZERZŐI JOGOK		IMPRESSZUM	ARCHIVÁLT	LEZÁRT	ISMERTETŐ				
KATALÓGUS-CÉDULA		1891	1892	1893	1894	1895	KÉPERNYŐ-FOTÓK		
EPA KATALÓGUS		1896	1897	1898	1899	1900	KAPCSOLÓDÓ OLDALAK		
		1901	1902	1903	1904	1905			
		1906	1907	1908	1909	1910			
		1911	1912	1913	1914	1915			
		1916	1917	1918	1919	1920			
		1921	1922	1923	1924	1925			
		1926	1927	1928	1929	1930			
		1931	1932	1933	1934	1935			
		1936	1937	1938	1939	1940			
		1941	1942	1943	1944	1945			
		1948	1953	1954	1955	1956			
		1957	1958	1959	1960	1961			
		1962	1963	1964	1965	1966			

1. ábra

Az ItK kardexe az Elektronikus Periodika Archívumban

A dokumentumok metaadatok nélküli közzététele („címkézetlensége”) megnehezíti mind az olvasó tájékozódását, mind a keresőmotorok dolgát. A sikeres tartalomszolgáltatás egyik legalapvetőbb feltétele a dokumentumok, cikkek leíró (bibliográfiai) adatainak elkészítése és begyűjtése a szolgáltatás keretrendszerébe.

A kardexhez csatolandó füzetenkénti tartalomjegyzékek elkészítése külön földolgozást igényel. Ez sok aprólékos és kitarító munkát igényel, az idézett felhívásban ehhez kértek segítséget. A felhívást látva *Csáki Zoltánt*,³ az ItK e-archívumi feldolgozását koordináló munkatársát két egyetemről keresték föl, jelezve a „besegítési” szándékot. A két érdeklődő egyetem a *Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara* (a digitalizált, lapokra szedett ItK sorozat innen származott) és a piliscsabai *Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara* volt. 2008/2009 második félévétől Szegeden az *Irodalom/tudomány és a net* nevű, válaszható kurzus keretébe illesztve, illetve a könyvtár szakról a gyakorlat teljesítésével már a digitalizálási folyamatban is segédkeztek hallgatók (az oktató *Labádi Gergely*, a Klasszikus Magyar Irodalom Tanszékről, Piliscsabán pedig a modern filológia szakokon kötelező, más szakokon választható *Könyvtárinformatika* tárgy anyagába nyert felvételt kísérleti jelleggel a program, *Dudás Anikó* és *Guitman Barnabás* közreműködésével). 2009 őszén szombathelyi könyvtár szakos diákok is csatlakoztak a praktikumhoz, a *Nyugat-magyarországi Egyetem Könyvtár- és Információtudományi Tanszék* mesterképzésén *A feldolgozás modern módszerei* kurzus gyakorlati feladataként készültek tartalomjegyzékek (oktató *Dudás Anikó*).

Egy-egy diák általában két-két füzet földolgozását vállalta; az oktatók pedig egyeztették a Szegeden, Piliscsabán és Szombathelyen vállalt füzetek körét. Az EPA nem írt elő terjedelmes, minden problematikus részletre kiterjedő feldolgozást, nem adott szabályzatot, rugalmas adatfelvételre buzdított; egyes technikai és feldolgozási kérdésekben az oktatók mégis egyeztettek, egységesen kezelték például a szerzők nevében

előforduló betűvel jelölt megkülönböztető elemeket, az összetett családneveket és más adatokat. Kurzusaikon megtartották a tantárgy tematikájába illeszkedő digitális szövegfeldolgozási vagy könyvtár-informatikai bevezető felkészítést, és megszervezték a helyi munkát; miután az adatok összegyűltek, filológiai és technikai szempontból ellenőrizték, javították a diákok által elkészített tartalomjegyzékeket. Az összesített tartalomjegyzék-adatokat tartalmazó táblázatok végül elkerültek az EPÁ-hoz, külön kérésre pedig az ItK-hoz. Az Irodalomtörténeti Közleményeknek ugyanis nincs teljes repertórium, a folyóirat szerkesztőségében, a *Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetében* ugyanezen nyers adatok a folyóirat repertóriumának elkészítéséhez is jól jöhetnek.

2. Az ItK és repertóriumának kérdései

Az ItK az egyik legrégebb folyamatosan megjelenő irodalomtudományi magfolyóiratunk. 1891-től, kisebb megszakításoktól eltekintve (1946–47; 1948–1952) folyamatosan jelenik meg. Alapítója az *MTA Irodalomtörténeti Bizottsága*, 1956-tól az *MTA Irodalomtudományi Intézete* jelenteti meg; fenntartója kezdettől fogva az MTA nyelv és irodalommal foglalkozó szakosztálya. Évi négy számmal indult, a világháborúk körüli időkben és más válságos korszakokban periodicitása változott. 1960-tól évenként hat füzetben, kéthavonként jelentkezik, az utóbbi években gyakoriak az összevont számok.

Első főszerkesztője *Ballagi Aladár* irodalmi műveltségű történész, művelődéstörténész volt. A harmadik évfolyamtól szakavatottabb személy, *Szilády Áron* kapott megbízást a lap szerkesztésére, ő több mint két évtizedig alakította a lap arculatát. Szilády visszavonulása után *Császár Elemér* vette kézbe a folyóiratot, ő még hosszabb ideig, huszonhét éven át szerkesztette. A következő ötven esztendőben *Kéky Lajos*, *Eckhardt Sándor*, *Tolnai Gábor*, *Sötér István*, *Klaniczay*

Tibor, Németh G. Béla, Szauder József, Bíró Ferenc, Kőszeghy Péter, Komlovszki Tibor irányították a lap életét. Komlovszki Tibor több mint négy évtizedet töltött a lap kötelékében.⁴ 1996. 5/6. számtól a főszerkesztő Szörényi László, a fellelős szerkesztő Kecskeméti Gábor. A lap 1953-tól szerkesztőbizottsággal működik.⁵

Az Akadémia I. Osztályának Közleményeiben közzétett alapítási határozat kitért a létrehozandó lap tartalmára is, és körvonalazta a rovatokat. A tervek szerint a lap fő része két fő rovat, a tanulmányok és az adattár, ezek mellé társul a rendszeresen megjelenő magyar irodalomtörténeti bibliográfia, valamint a friss kiadványokról írt bírálatokat, ismertetőket közlő rovat.

„Tartalma két fő részből áll, u.m. feldolgozott cikkekből és adattárból. A feldolgozott cikkek nem annyira esztétikai, mint a tárgy történeti oldalát tekintő szempontból irandók. A hazai irodalomtörténet egyes szakaszainak tárgyalása és illusztrálása céljából a külföldi irodalmak története is érinthető, sőt közös forrásból eredt irodalmi tárgyak feldolgozásának összehasonlítása, valamint magyar tárgyú idegen művek ismertetése végett az ezek körül külföldi irodalmak történetében képződött felfogások érintése és fejtegetése kívánatos is. A két fő részen kívül állandó rovat a könyvészet, mely negyedévenként az egész magyar irodalomtörténet repertóriumát magában foglalja; és a kritikai rovat ...” (Akadémiai Értesítő, 1891. 62.)⁶

S valóban, a lap állandó rovatai kezdetben *Tanulmányok, Adattár, Kritika* (később *Ismertetések, bírálatok* címmel). Hellebrant Árpád közlésében 1893-tól rendszeresen jelentkezett a friss irodalomtörténeti könyvészetet közreadó *Repertorium* (később: *Irodalomtörténeti repertorium*). Az 1910-es években ezt a szakirodalmi repertóriumot egy ideig *Könyvészet* rovatá bővítve az *Új könyvek és füzetekkel* – az irodalmi művek jegyzékével – együtt közölték. Alkalmassint helyet kaptak a lapban intézeti hírek, tudósítások különféle rendezvényekről, eseményekről – ez később a *Krónika*, majd más rovatcím-változatokkal is jelentkezett.

A megjelenés 50. évfordulóját méltató cikk ar-

ról számol be, hogy a lap átvállalta a *Philológiai Közlönytől* a rendszeres évi magyar irodalomtörténeti bibliográfia megjelentetését, ami „a folyóirat anyag közlésének rovására volt ugyan, de tudományunknak örökké becses gyűjteményt teremtett meg vele.”⁷ Az 1919–1921-es éveket átívelő összevont évfolyamoktól meg is változik az addigi *Irodalomtörténeti repertorium* felépítése: a dolgozatok számbavétele körültekintőbben történik, és csak a szakirodalomra szorítkozik, melyet két szerkezeti egységben közölnek (*I. Általános rész, II. Egyes szerzők*). 1925-től Goriupp Alisz, 1928-tól Kozocsa Sándor készíti a bibliográfiát. Az éves jegyzékek a bibliográfiai tárgyévét követő évfolyam füzetében folytatásokban jelennek meg (először az *Általános rész*; ha négy szám volt egy évben, akkor két részletben, majd a következő lapszámokban következett az *Egyes szerzők* szakaszban a betűrendes névmutató, folytatásokban). A lapban megjelent repertóriumot párhuzamosan is kiadták önálló, egy-egy tárgyév anyagát tartalmazó füzetben. A kiadványsorozat *A ... év irodalomtörténeti munkássága* címmel jelent meg 1932–1944-re vonatkozóan, kezdetben az *Irodalomtörténeti füzetek* majd a *Szakkönyvészeti dolgozatok az Országos Széchényi Könyvtárból* című sorozatban.⁸ Minthogy ezután a „repertorium” kötetekben jelent meg, az ItK már nem közölt könyvészeti összefoglalókat, 1945-től az *Irodalomtörténeti repertoriumnak* nincs folytatása a lapban, ez az irodalomtörténeti bibliográfia átkerült a különböző szakbibliográfiák hatáskörébe.⁹ Az önállósodott bibliográfiák viszont sokat késtek, nem helyettesíthették az új szakirodalom gyors áttekintésének lehetőségét.

Ezután a „repertorium” az évenkénti lényegesebb hazai és külföldi szakkönyv- és cikktermés áttekintésére szorítkozik. Az 1962-es évkörből indulva, és *Magyar irodalomtörténet-írás* címmel tér vissza a lapba az 1963. évi 5. számban, s marad el újra 1976-tól.

Az ItK-ról egy-egy évfolyam lezárása után a szokásos módon az évfolyamkötetbe köthető éves tartalommutatók is készültek, melyek felépítése kezdettől fogva két részre tagolódott: I.

Tartalom-mutató (rovatok szerinti cikkjegyzék), a) szerzők betűrendes sora szerint, b) irodalomtörténeti korszakok szerint; II. *Név- és tárgymutató*, amely a cikkek szerzőit, a tárgyalt szerzőket és témákat valamint a hivatkozott auktorokat is belefoglalta a listába.

1997 után már nem készülnek éves tartalomjegyzékek, helyettük elektronikus tartalomjegyzékek, mutatók érhetők el az ItK honlapjáról.

A könyvészeti rovatoktól eltekintve a többi, kezdettől fogva rendszeres rovat viszont máig is megtalálható a nyomtatott folyóiratban, ezek az általában külön rovatcímhez nem rendelt szak tanulmányok, a *Kisebb közlemények*, *Adattár* és a *Szemle* (utóbbi az idők folyamán többféle címváltozatban jelentkezett). Alkalmasint egyéb rovatok voltak az utóbbi időben, például *Műhely*, *Műelemzés*, *Textológia*, *Évforduló*, *Párbeszéd*, *Krónika*.

Az ItK mai honlapján közzétett ismertető és szerkesztőségi programnyilatkozat¹⁰ a folyóirat témaköreit ekképpen határozza meg: *hagyományosan a régi magyar irodalom, a felvilágosodás- és reformkor, az 1849-et követő irodalom a 20. század második feléig; újabban pedig a XVII. század irodalma, mediavisztika és mérsékeltén a XX. század második felének irodalma, ez utóbbi köréből főként a lezárult életművek vagy a jelentős hatású vagy más szempontból kimagasló művek elemzése*. A folyóirat sokrétűsége törekszik: a hagyományosan átfogott témaköröket folytatva helyet biztosít a magyar irodalomtörténeti és a hozzá kapcsolódó művelődéstörténeti kutatások új eredményeinek, a napvilágra kerülő irodalomtörténeti forrásanyagoknak (művek, levelek, dokumentumok), hazai és külföldi könyvek bírálatainak, híreknek, beszámolóknak; ezen túlmenően figyelme a kortárs hermeneutikai, módszertani és irodalomtörténeti kutatások elméleti kérdéseire is kiterjed.

A lap irodalomtudományi szakmai jellemzése, irodalomtörténeti és a tudományos közösségi életben betöltött szerepének megítélése nem lehet e cikk feladata, csupán az évfordulók alkalmi írásainak egyes részleteire irányítjuk a figyelmet. Az első ötven esztendő méltató

anonim – valószínűleg szerkesztői (ekkor *Kékylajos* a szerkesztő) – írás visszatekint a szerkesztők munkája nyomán formálódó folyóiraatra, az egyes szerkesztői korszakok jellemzőire, a rovatok tartalmának alakulására, a lap tudománytörténeti szerepére, és ezt a következőképp fogalmazza meg:

*„Fél évszázad nagy idő, s különösen az egy folyóirat életében, amelynek munkatársai között nemzedékek váltogatják egymást. Gondolatvilág, kutatási irány és főképpen tudományos szemlélet egyre változik és velük változik, alakul, fejlődik az évtizedek sodrában maga a tudomány is. A mi folyóiratunk is az irodalomtörténetírás új meg új szemléletének, új meg új módszereinek tükré lett. Elég azokra a változásokra hivatkoznunk, amelyeket az esztétikai, filológiai, az összehasonlító, a fejlődés- és a szellemtörténeti módszerek alkalmazása tudományunknak jelentett. E szellemi áramlatok rajza s folyóiratunk szerepének vázolója ezek közvetítésében már tudománytörténet [...]”*¹¹

A szerző azt is megemlíti, hogy *Szilády Áron* az ötvenedik évfordulóra készülve *„már kezdte gyűjteni az anyagot az ötven kötet tartalom-, név- és tárgymutatójára is, s kezdett annak anyagi fedezetéről is a Bizottság költségvetési javaslatában gondoskodni”*, ám ennek megvalósítására az ötvenedik évfolyam kiadása közben bekövetkezett halála miatt nem kerülhetett sor. A tervezett mutató az első ötven év alatt megjelent közel félezer tanulmány és más cikk háromszáz szerzőjének, a cikkekben tárgyalt személyek, valamint az *Adattár* több mint ezer cikkében felvonultatott személyek visszakeresésének az eszköze kívánt lenni.¹² A repertórium tervéről és szükségességéről, általában is a friss kiadványok számbavételének, illetve kritikai figyelemmel követésének fontosságáról az író még azt mondja: *„[A] folyóirat életéhez és tudományos feladataihoz tartozik az irodalomtörténet körében megjelenő nagyobb vagy kisebb új kiadványok számbavétele is. Az ötven év alatt több mint nyolcszáz könyvismertetés tett ennek a feladatnak eleget (ebből hetedfélszáz Császár idejében). Ezek kiegészítő részei az irodalom-is-*

meretnek, a repertórium pedig mindenha nélkülözhetetlen elindulópontja lesz a kutatásnak.”¹³

A repertóriumot az 1891–1948-as időszakra Galambos Ferenc állította össze. Nyomatásban nem jelent meg, írógéppel készült kéziratossá változata az OSZK hírlapolvasójának repertóriumokat kínáló polcáról vehető le.

Galambos Ferenc mutatója, *Az Irodalomtörténeti Közlemények írói és írásai* két fő részből áll: *Az ItK szerzői* (szerzői betűrendben) és *Az ItK írásai* (tematikusan). A tematikus felosztás főbb szakaszait a *Függelékben* közöljük.

A hetvenötödik évfolyamon Németh G. Béla, aki 1969 és 1981 között szerkesztői majd társszerkesztői feladatokat látott el a folyóiratnál, foglalkozik „a rendszeres irodalomtörténeti munka első hazai folyóirata” kezdeti évtizedeivel, amikor a lap jobbára a „névtelenek» folyóirata, a részletkutatások gyűjtőpontja” volt. „[J]egyzett nevű, tisztes és bő szorgalmú közepszerűségek” akadtak ugyan a cikkszerzők és a tárgyalt auktorok között, többségében azonban „tudománytörténeti értelemben vett »nagy név« kevés fordult elő az ItK-ban.”¹⁴

Az ItK következő, centenáriumi évfolyamán is Németh G. Béla írja a visszatekintő cikket, válaszolva a „lap arculatának, vállalt szerepének jelentős módosulásait, átformálódásait,”¹⁵ melyekkel a lap „a hatvanas évektől a magyar irodalomtörténet munkálatainak nemcsak legállandóbb, de egyik vagy éppen legjelentősebb és legrugalmasabb közlönye s műhelye is lett, a mögötte álló, a gondozását viselő Irodalomtudományi Intézettel.”¹⁶ A két alkalmi cikkben nincs említés a további mutatókészítés tervekről.

A jelenlegi ItK honlapjáról *Irodalomtörténeti bibliográfia* címmel érhető el az adatokat az 1996. évi 5/6. számtól összesítő elektronikus repertórium (a *Szemle* rovat anyaga nélkül). Ez a cím kissé szokatlan, hiszen nem az irodalomtörténet szakirodalmát szélesebb körűen regisztráló és rendszerező bibliográfiáról, hanem csupán az ItK tartalmát (a *Szemle* nélkül) az irodalomtörténeti korszakolás és témakörök szempontjait érvényesítő összesítő jegyzékről van szó. Az ItK legfőbb témakörei ebben a szerkesztőségi prog-

ramnyilatkozattal és az akadémiai bibliográfia korszakbeosztásával vannak összhangban:

- Régi magyar irodalom
- Felvilágosodás- és reformkor
- Magyar irodalom a 19. század második felében és a századfordulón
- Magyar irodalom 1906–1945
- Magyar irodalom 1945 után
- Az irodalomtörténet elmélete
- Az irodalomtudomány története

A honlap egyik másik pontján (*Régebbi lapszámok*) az egyesített szerzői betűrendes mutató nyitható meg; a mutató nem csupán a hagyományos adatokat (név, oldalszám) tartalmazza, hanem a szabadon hozzáférhető cikkek internetes elérését is megadja.¹⁷ A cikk írásának időpontjában erről a menüpontról a 2001–2005 között megjelent lapszámok tartalomjegyzéke is elérhető két évfolyamnál hagyományos, a nyomtatott számokban egykor közölt névmutatók szerkezetét követő mutató található, amely a korábbiakhoz hasonló részletességgel tárja fel a cikkekhez kapcsolható személyek körét. A korábban közölt éves repertóriumok ugyanis a tartalomjegyzék összesített, rovatonként szerzői betűrendbe szedett cikkein kívül kiterjedt névmutatót is tartalmaztak, amelyekbe felvették a) a cikkek szerzőit, b) a cikkek témájaként tárgyalt személyeket és c) a szakirodalmi utalások anyagában szereplő szerzőket is, a hivatkozások, lábjegyzetek szintjéről.¹⁸ Az 58. évf. (1954) tartalomjegyzékének névmutatójában találjuk például a következő adatsort egy nyomtatott tékázott évfolyam-kötet könyvtári példány alapján (a digitalizált változatban egyelőre nincs meg ez a mutató):

Bóka László, 102, 109–115, 125–145, 212, 457–463

Felkeresve ezeket az utalásokat az adott szöveghelyeken, *Bóka Lászlóval* kapcsolatosan kétféle, az „ő írta” és a „róla szól” nézőpontokat különböztethetjük meg:

Bóka László, 102 [lábjegyzetben utalnak művére], 109–115 [szemle cikk szerzője], 125–145 [tanulmány szerzője], 212 [szö-

vegközi utalás szövegkiadására], 457–463 [szemlecikk szerzője].

A honlapról letölthető névmutatók hasonló információkat tartalmaznak; egy példa a 2002-es mutatóból:

Knapp Éva, 261 [tanulmány szerzője], 274, 281, 286 [önhivatkozások ugyanarra a cikkre], 705–709 [recenzió írója].

A fenti áttekintés alapján leszögezhetjük, hogy nem egyszerű eligazodni az ItK repertóriumai, mutatói között, a kutatás máig nélküli a teljes repertóriumot és mutatót.

3. A hozzáférés módozatai: nyomtatott, elektronikus

Kurrens füzetek

A folyóirat elsődleges megjelenése ma is a nyomtatott forma, de elektronikus változata is van: 2006-tól a lap tartalma elektronikusan hozzáférhető a regisztrált olvasók számára. Az ItK honlapján a 2001–2005 közötti anyagnak szabad hozzáférése van.

Az éves repertóriumoknak már nincs nyomtatott változatuk. A honlapon a szabadon hozzáférhető cikkeket linkek fűzik össze (a) a tematikus, egyesített tartalomjegyzékkel, (b) a számonkénti tartalomjegyzékekkel és (c) a szerzők szerinti egyesített tartalomjegyzékkel (mutatóval). Az ItK-nál előállított különféle hagyományos mutatók (az éves tartalomjegyzék szerzői mutatóval, illetve az éves repertórium), amelyek korábban a nyomtatott évfolyamok tartozékai voltak, most kicsit más elrendezésben és az online-hozzáférésekkel kiegészítve, kizárólag online környezetben jelennek meg, mintegy *kiegészítve* a lap nyomtatott változatát.

Retrospektív füzetek

Nyomtatott anyag

Az ItK nyomtatott füzetei, kötetei megtalálhatók a hazai és külföldi könyvtárakban. A lelőhely-információkat a megfelelő könyvtári szolgáltatásokon keresztül, a ma már online elérhető adatbázisokból lehet lekérdezni (ezekről a későbbiekben röviden szólunk). A nagyobb hazai könyvtárakban kézbe vehető példányokról az OSZK *Nemzeti Periodika Adatbázisában* lehet tájékozódni.

Digitális változat

Az EPA archiválta az 1891–2003 közötti, PDF-formátumban digitalizált korpuszt, s ezt az anyagot 2006-ig kiegészítette az ItK honlapján elérhető, váltakozó formátumú (html, PDF) szövegekkel. Az EPA a digitalizált lapszámokhoz strukturált, metaadatokkal ellátott, az internet-keresők számára optimalizált tartalomjegyzéket szolgáltat, ami már nem az ItK része olyan értelemben, hogy nem a szerkesztőség által előállított képződmény, hanem könyvtár-informatikai adatkezelés eredménye.

Az ItK-hoz való hozzáférés és a benne való kutakodás ún. granularitási szintjét – ez azt a kérdést érinti, hogy lapszámokat veszünk-e kézbe vagy közvetlenül az egyes cikkek szövegéhez, ezen belül is egy kisebb információhoz (például egy szerzőre való utaláshoz) jutunk¹⁹ – az ItK hagyományos apparátusa eddig is segítette. A mutatók végső célja tulajdonképpen az volt, hogy az apróbb szöveg- vagy ismeretegységekhez lehessen más úton, a lapszámok folyamatos szövegolvasását kikerülve, közvetlenebbül hozzáférni. A mutatók, repertóriumok, bibliográfiák, tartalomjegyzékek internetre kerülésével a cikkek szövege, kisebb részlete az apparátus hagyományos besorolási rendjén kívüli hozzáférési pontokról is megközelíthető. Az ItK jelenlegi elektronikus mutatórendszere a hagyományos-hoz képest két szempontból jelent kevesebbet: egyrészt nincs éves szintű (sem összesített) rovatonkénti csoportosítási lehetőség, másrészt a honlapon található kumulált szerzői mutató csupán a füzetek egyesített tartalomjegyzékének

cikk-szerzők szerinti nézete, nem hoz adatokat a cikkekben földolgozott vagy említett személyekkel kapcsolatban. A honlapon a cikkekben tárgyalt szerzőket, a *személymutatót* másutt kell keresnünk: a már említett *Irodalomtörténeti bibliográfiában*, azaz az akadémiai bibliográfia beosztási gyakorlatát követő, az ItK-cikkeket korszakok szerint csoportosító bibliográfiában, az egyes korszakok altémáin belül az *Egyes szerzők* szakasznál. (Például *Felvilágosodás- és reformkor* >> *Egyes szerzők* >> *Ányos Pál, Apor József, Bajza József* stb.)

4. Az ItK a könyvtári adatbázisokban

A teljes ItK repertóriumot nem váltják ki, de némileg pótolják azok a könyvtári adatbázisok, amelyek adatokat tartalmaznak az ItK valamely időszakáról, illetve tematikai gyűjtőkörük folytán az ItK cikkeit válogatva vagy válogatás nélkül különféle feldolgozási mélységgel tárták/tárják fel.

Az ItK bibliográfiai tétele a nemzeti könyvtárban

A folyóirat összefoglaló szintű bibliográfiai leírása az OSZK katalógusában a szokásos könyvészeti adatelemekkel (indulás, periodicitás, közreadó testület, kiadók változásai, szünetelés, melléletek, ISSN stb.) azonosítja a periodikumot, és utal a lap kiadástörténetére. A bibliográfiai tétel a folytatódó dokumentumok nemzetközi leírási szabványainak megfelelően a következő információkkal szolgál:

Irodalomtörténeti közlemények / Magyar Tudományos Akadémia ; szerk. Ballagi Aladár. -1.évf. 1.füz.-. - Budapest : MTA, 1891-. - 24 cm
Kéthavonként (-1995, 2009-). - Évenként három kötet, két-két összevont szám (1996–2008). - Cvál.: Itk. - Aktuális alcím: a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetének folyóirata. - Közreadó: MTA (-1948), MTA Irodalom-

történeti Állandó Bizottság (1953–1955), MTA Irodalomtörténeti Intézet (1956–1968), MTA Magyar Irodalomtörténeti Társaság (1963–1968), MTA Irodalomtudományi Intézet (1969-). - Szünetelt: 54/55. évf. 2. füz. (1944/1945)-56. évf. 1. füz. (1948), 56. évf. 2. füz. (1948)-57. évf. 1/4. (1953) között. - Megváltozott megjelenési adatok: Budapest : Akadémiai K. (1953–1990), Budapest : Argumentum (1990–1992), Budapest : Balassi K. (1993–2004), Budapest : Universitas (2005-). - Melléklet: Hofgreff énekeskönyv dallamai (1931), Irodalomtörténet repertórium (1925–1976), Klaniczay Tibor 60. születésnapjára (1983), Petőfi Sándor hasonmás levele és kérvénye (1989), Révai Miklós hasonmás levele (1899). - A hozzáférés módja: <http://nbn.urn.hu/N2L?urn:nbn:hu-8988>. - A hozzáférés módja: <http://nbn.urn.hu/N2L?urn:nbn:hu-10685>

ISSN 0021-1486 = Irodalomtörténeti közlemények (Nyomtatott) irodalomtudomány — irodalomtörténet digitalizált dokumentum
82(091) 894.511 (091)

Mt.: Magyar Tudományos Akadémia (Budapest). Irodalomtudományi Intézet — Ballagi Aladár (1853–1928) (szerk.) [AN 000001002149]

Az adatok között két elektronikus lelőhely-információ is van. A rekordon nem látszik, csak kipróbáláskor tudjuk meg, hogy az első link (<http://nbn.urn.hu/N2L?urn:nbn:hu-8988>) az EPA digitalizált szövegeihez, a második pedig az *Országos Széchényi Könyvtár Digitális Könyvtárába* vezet (<http://nbn.urn.hu/N2L?urn:nbn:hu-10685>). Mindkét szolgáltatásnál hozzáférhetőek és letölthetőek a visszamenőlegesen digitalizált lapszámok.

A bibliográfiai tétel bővebb adatelemeket kibontó rekordjához kapcsolódik szolgáltatásként egy harmadik internetcím is, ez a nemzeti könyvtári katalógus- és bibliográfiai tétel-szolgáltatás *állandó internet-azonosítója* – a Cool URI (Uni-

form Resource Identifier, az ItK azonosítója: <http://nektar.oszk.hu/hu/manifestation/1002149>). A Cool URI – azon kívül, hogy lehetővé teszi a reményeink szerint stabil hivatkozhatóságot az ItK bibliográfiai tételére – az internet világában

a szemantikus web különféle alkalmazásaiban kaphat szerepet, az adatkapcsolatokon alapuló hálózati információstrukturalás nélkülözhetetlen kelléke (2. ábra).²⁰

EPA, teljes szöveg

OSZK e-dok szolgáltatás, teljes szöveg

Elektr. hozzáférés: <http://nbn.urn.hu/N2L?urn:nbn:hu-8988>
<http://nbn.urn.hu/N2L?urn:nbn:hu-10685>

Lelőhely: B1 1(1891)-54/55(1945),56(1948),57(1953)-113(2009)

Raktári jelzet: MHA 1.791
 HA 1.791
 HA 1.791:2
 HA 1.791:3
 HA 1.791:4
 HA 1.791
 MHA 1.791
 EB 1102
 EPA-00001

Bibliográfiai tétel

OpenURL: Linkszolgáltatás

Hozzáadás a kedvencekhez: BOOKMARK   ...

OSZK borító: Nincs borító!

Google Books borító: Nincs borító!

Cool URI: <http://nektar.oszk.hu/hu/manifestation/1002149>

2. ábra

Linkek az OSZK rekordjában

Az Időszaki Kiadványok Elektronikus Repertórium (IKER)

Az 1993–2002 végéig terjedő időszak magyarországi folyóiratainak cikkadatbázisa, a Magyar Nemzeti Bibliográfia Időszaki Kiadványok Repertórium (IKER) tíz év adatállományát tartalmazza. Az OSZK a lezárás időpontjáig válogatott cikkek adataival építette a nemzeti cikkrepertóriumot, amelybe az országban megjelenő, a társadalom- és természettudományi időszak kiadványok válogatott cikkanyagát gyűjtötte és rendezte adatbázisba. A szokásos bibliográfiai alapadatokon kívül tartalmi feltárást is végeztek:

a tételeket ellátták tulajdonnévi tárgyi melléktételekkel, tematikus tárgyszavakkal és az Egyetemes Tizedes Osztályozás (ETO) szakcsoportjelzeteivel. Az IKER-ben 473 ItK tétel szerepel. Aki ma a világhálón lapozgatja ezt a lezárt adatbázist, észre kell vennie egy apró újítást: noha rég lezárták az adatbázist, az ItK-cikkek bibliográfiai tételeinek mindegyikéhez újabban egységesen hozzáadódott egy link „teljes cikk” felirattal (3. ábra). A hálózati kapcsolat mindegyik tételnél ugyanoda, az EPÁ-nál elhelyezett e-ItK-hoz, pontosabban a lap kardexéhez visz, az egyes cikkeket innen kiindulva, a cikk fűzetszámok szerinti pontosabb adatainak is-

meretében lehet kikeresni az elektronikus archívumból. Az IKER adatállományát 2009-ben áttöltötték a HUMANUS adatbázisba, a cikk írásának időpontjában a 473 tétel mindkét helyen kereshető.

● **HARGITTAY Emil: A Campianus-fordítás és Pázmány irói pályakezdése. = Irodalomtörténeti közlemények. 103. 1999. 5-6. 661-665.**
 - **(teljes cikk)**
 Campion, Edmund: Rationes decem... - Tíz okok.
 - 82
 - Hargittay Emil (sz.)
 - Campion, Edmund-fordítás - Mo. - 17.sz.
 - Dobokay Sándor
 - Pázmány Péter
 - Balassi Bálint (u.)
 - magyar írók - Balassi Bálint (u.)

3. ábra

Egy tétel a lezárt IKER adatbázisból, EPA-s hozzáféréssel frissítve

Irodalmi kritikák, tanulmányok bibliográfiája

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár saját készítésű adatbázisa, amelynek online elérhető állománya az 1961–2006 közötti időszakot átfogva a szép-irodalmi művekről, szerzőikről és irodalmi orgánumokról szóló tanulmányokról, kritikákról, egyéb cikkekről szolgáltat bibliográfiai információt szerzői (tulajdonnévi) tárgyi mellékletekkel és más irodalmi tárgyszavakkal.²¹ Külön mezőben kereshetők a szerzők és a „valakiről” típusú információk, az ún. szekunder irodalom. Nemcsak személyek, hanem többek között a folyóiratokról szóló cikkek is listázhatók, így a tárgyszavaknál az „Irodalomtörténeti Közlemények (folyóirat)” deszkriptorral megtalálhatók az adatbázisban regisztrált ItK-val kapcsolatos cikkek.

Az egyes folyóiratcímeknek itt nincsenek kardexlapjai, így az adatbázisban kissé körülmenyesen tekinthető át, hogy egy-egy folyóiratból mit dolgoztak fel. A lezárt adatbázisban összesen 1 054 ItK-cikk szerepel, a legrégebbiek 1970-ből valók. A 2000. év és az azt követő évek áttekintésekor feltűnik, hogy a 2003-as évfolyam az adatbázisban feldolgozatlan maradt; egy kötetet (a 2001-es folyamat) kiszemelve

és összehasonlítva a megjelent cikkek számát az adatbázisban regisztrált tételek számával az látszik, hogy a tárgyévben a könyvismertetésekkel együtt az ItK-ban 51 cikk jelent meg, de az adatbázisba a gyűjtőköri válogatás folytán csak 27 került be.

Ez a kurrens bibliográfia az adatbázis lezárását követően nem szűnt meg, 2006 utáni folytatása a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár katalógusába került, és a mai integrált könyvtári rendszerekkel kompatibilisabb e-Corvina rendszerben épül tovább. Elnevezése megváltozott, a katalógusban *Irodalmi bibliográfia* gyűjtemény alatt szerepel, s a katalógus keresőfelületén

elkülöníthetően is kereshető ez az adatállomány. A keresési szempontok korlátozottabbak, mint az előd-adatbázisban, az e-Corvina adatmezős webes felhasználói felületéről kiindulva pedig egyelőre nem szűrhetők ki az ItK adatai. Csak a beavatott szakemberek előtt ismertek azok a parancsnyelvi varázsszavak, amelyekkel az adatokat felszínre lehet hozni. Kérdésünket CCL (Common Command Language) megfogalmazásban a következőképp kell megadni: [FIND] bibl irodalomtörténeti bibliográfia AND doku Irodalomtörténeti Közlemények.²² Ez a keresés 50 regisztrált ItK-tételt eredményez a 2007–2009 közötti időszakban.

MATARKA

A Magyar folyóiratok tartalomjegyzékeinek kereshető adatbázisát (MATARKA) a Miskolci Egyetem feldolgozásában fokozatosan töltik fel az ItK füzetek tartalomjegyzékével. Az egyes cikkeknel megtalálhatók az EPA forrás-archívumához – az Országos Széchényi Könyvtár szerverének szolgáltatási pontjához – vezető ugrópontok. Az ItK elektronikus szövegei az EPA tükörszervereiről is elérhetők, de ezeket az alternatív hozzáférési útvonalakat egyetlen adatbázis sem regisztrálja.²³

A cikk írásának időpontjában a MATARKA ItK kardexeiben az 1960 és 1990 között nagyobb hézagok mutatkoznak, az utolsó feldolgozott év 2006, a frissebb folyóiratszámok még nem szerepelnek az adatbázisban.) Remélhetőleg ez nem marad sokáig így, minthogy folyamatban vannak azok az intenzív munkálatok, amelyek egyik fő célja „a már az adatbázisban lévő folyóiratok teljes állományának bevitele.”²⁴ A feltöltést garantálhatja az is, hogy a MATARKA tartalomjegyzék-adatokat cserél az EPA-val, ez utóbbinál pedig hamarosan teljes körűvé válik az ItK digitalizált állományának tartalomjegyzéke, s akkor ezeket az adatokat a MATARKA is átveszi.²⁵

Az adatbázis 2010. augusztus 14-i statisztikai adatai szerint a feldolgozott ItK füzetek száma 290; a feldolgozott cikkeké 5 055; az elérhető teljes szövegek száma 4 878.²⁶

A MATARKA vállalt feladataival összhangban gyorsan regisztrálja a tartalomjegyzékeket, és nem végez könyvtári tartalmi feltárást (osztályozás, tárgyszavazás), sok esetben a cikkek bibliográfiai alapadatait is redukáltan, egyszerűsített adatokkal veszi fel. A jegyzékeket viszont – más adatbázisokkal ellentétben – válogatás nélkül készíti, míg máshol tematikai vagy műfaji szelekciót végeznek (a Szabó Ervin Könyvtár adatbázisa például elsősorban a szépirodalmi művekkel kapcsolatos cikkekre figyelt, az IKER pedig kihagyta a recenziókat).

Az egyszerűsített adatfelvétel szemléltetésére az ItK legelső számához nyúlunk vissza, ahonnan egy levelezés forrásanyagának közlését vesszük szemügyre az *Adattár* rovatból. *Kuun Géza* Kisfaludy Sándor két Döbrentei Gáborhoz írt levelét adja közre. A MATARKA-ban a cikk csak egy címsorral szerepel:

Kisfaludy Sándor két levele Döbrentei Gáborhoz (közli Kuun Géza)

A kapcsolódó személyek nevéből a MATARKA ilyen esetben nem készít keresőelemet, nem szegmentálja, azaz nem készít velük besorolási tételt, így ez a forrásanyag a névindexeken keresztül nem lesz elérhető sem *Kuun Gézá*nál, sem *Kisfaludy Sándorn*ál, azaz a névmutató felől

nem lehet rálelni az ilyen típusú forrásközlésekre és a közlés forrására. A keresőfelületet használva a cikk egyedül a cím, illetve címszavas keresésre kapott találati halmazba fog további rendezési lehetőség nélkül belekerülni.

Fontos megjegyeznünk, hogy a MATARKA tételeit az általános web-keresők „látják” és indexelik. Közismert, hogy a kutakodást nagyon sokan a világháló webes keresőmotorainál szokták kezdeni, ezért megkerülhetetlen feladat a tartalomszolgáltatók és szakadatbázisok részéről a metaadat-optimalizálás.²⁷ Az ItK cikkeknek MATARKA-tételei a webes keresők találati listáiban is megjelennek, ezzel is növelve a folyóirat anyagának az általános keresők relevancia-algortmusa szerinti kereshetőségét, egy-egy cikknek a „láthatóságát”, terjesztését. Említsünk meg még egy aktuális, praktikus technikai lehetőséget is: a MATARKA tételei, így az ItK-cikkek bibliográfiai adatai is egyszerű gombnyomással áttölthetők saját, kutatómunkánkat segítő adatbázisunkba, például az ingyenesen használható *Zotero* (katalogizáló, cédulázó, jegyzetelő, a kutatási anyagot rendszerező) programba helyi számítógépen vagy internetes tárhelyen is fenn tartható üzemmódban.²⁸

HUMANUS

A *Humántudományi Tanulmányok és Cikkek Adatbázisa* (HUMANUS) a „részdokumentumok” leírásait rögzíti, azaz analitikus bibliográfiai tételeket tartalmaz a humántudományok köréből: folyóiratok cikkeit, évkönyvek és gyűjteményes kötetek tanulmányait tárja fel és rendezi szakbibliográfiába a nemzetközi és hazai könyvtári normáknak megfelelően. A feldolgozás szabálya itt a válogatás nélküli felvétel.²⁹ Könyvtárak, szerkesztőségek, szakintézmények konzorciumában közös katalogizálással és már meglévő adatbázisok konvertálásával gyarapszik. (Az IKER áttöltése már megtörtént.)

Az adatbázis 2008-tól nyílt meg a nagyközönség előtt, cikkem írásakor az ItK-tételek száma (az IKER-tételekkel együtt) egy híján ezer. Az adatbázist feltöltő munkatársak az EPA és a

MATARKA adatainak átvételével és továbbíráásával (kibővítésével, mélyebb adatfeldolgozással) készítik el a még hiányzó leírásokat. A friss füzetekről a tervek szerint (a tartalmi feltárással együtt) az ItK-t közreadó intézmény, a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézete gondoskodik.³⁰

A feldolgozás, adatbázis-fejlesztés, a párhuzamosan működő, gyarapodó adatbázisokból való adatátvitel, a tételek összekapcsolása a teljes szövegű archívumokkal folyamatos, így várható, hogy az Irodalomtörténeti Közleményeket hamarosan teljesen feldolgozza a HUMANUS is.

5. Tudományos rang

ERIH

A folyóiratok tudományos rangját a szakmán belüli megbecslés és a különféle bibliometriai mutatók alapján is megítélik. A tudománymérés eredményei számít(h)a(t)nak a különféle intézményi akkreditációnál, személyekhez kötött tudományos pályázatok kívánalomlistájában, különféle pályázatok elbírálásánál. A Magyar Tudományos Akadémia Doktora címre pályázók körében irodalomtudományi területen nem szerepel ugyan kimondott követelményként, azonban a nyelvtudományban kéri a pályázók publikációit közlő folyóiratok ERIH-besorolását (ha van).³¹ Az ERIH (*European Reference Index for the Humanities* = Európai Bölcsészettudományi Minősítési Jegyzék) a mérvadó európai bölcsészeti folyóiratokat veszi jegyzékbe tizenöt ágazati csoportosításban; szakmai színvonalukat, kiválóságukat, a nyelvi és területi lefedettséget, érdeklődési kört mérlegelve a folyóiratokat három kategóriába (A, B, C) sorolja. A besorolást meghatározó jellemzők elsősorban a tudományos jelleg, a szerzők iránti nyitottság, a szerkesztőbizottság összetétele, nyelve, célközönsége, a terjesztés földrajzi megoszlása, globális jellege, nemzetközi vagy helyi jellege, ismertsége (hivatkozottsága), a lektoráltság (peer

review, refereeing) és egyéb kritériumok.³² „A” kategóriába kerülnek a széles körben terjesztett és elismert nemzetközi folyóiratok, amelyeket a szakterület kutatói a legfontosabbnak tartanak, és amelyeket rendszeresen idéznek világszerte. „B” kategóriás lehet az előbbieknél kevésbé széles körben ismert és idézett, ám színvonalas, a szakterület kutatói körében elismert, jó hírű, nemzetközi szintet megütő lap, míg a „C” kategóriára azok a jelentős, ám kisebb nyelvetülethez kötődő helyi/regionális folyóiratok pályázhatnak, amelyek főleg az adott régióban rendelkeznek olvasótáborral, de a kiadó országon kívül is színvonalasnak tartják és idézik.

Az ItK „C” besorolással került fel az *ERIH Literature* (ERIH Irodalom) 2008-os jegyzékére,³³ ami azt jelenti, hogy meghatározó európai helyi/regionális tudományos folyóirat, elsősorban a hazai tudományos közösség számára készülő, de jegyzett, ismert és idézett a kiadó ország határain kívül is.

MTMT

2010 februárjában vált elérhetővé a *Magyar Tudományos Művek Tára*, amely közös adatbázisba kívánja egyesíteni az országban sokféle, sokféle formában meglévő publikációs adattárakat.³⁴ Reményeink szerint egyetlen országos adatbázisból válik így láthatóvá a magyar kutatók teljesítménye, jobban követhetők lesznek az intézmények, kutatási programok publikált eredményei. Várható, hogy az ItK-ban a magyarországi kutatóktól közölt, illetve a magyarországi irodalomtudományi kutatási programok eredményeképp születő cikkek adatai – a különféle adatközlési kötelezettségek révén – az MTMT-be is bekerülnek, ahol a cikkekre történő utalások bibliográfiai adatai is regisztrálhatók.

Hadd tegyek itt egy megjegyzést: az ItK cikkeinek adatai és a cikkek recepciójára utaló idézettségi adatok ugyan rögzíthetők az MTMT adatbázisban, ám a rögzítés *kutatóhoz* és egyéb intézményi vagy MTA testületi tagsághoz kötött, és sok egyéb esetlegességet rejthet. Nem jelentheti az ItK rendszeres bibliográfiai és idézettségi

indexelését, nem jelenthet lap-szintű repertóriumot, sem szakirodalmi bibliográfiát helyettesítő feldolgozást. Ettől eltekintve – folyamatos feltöltés és frissítés esetén – más szempontú hatástanulmányokhoz kétségkívül jól használható adatokhoz lehet majd hozzájutni az MTMT-adatbázis segítségével.

6. Külföldi adatbázisok

Könyvtári katalógusok, indexelő szolgáltatások

Az OCLC (*Online Computer Library Center*) amerikai globális könyvtári szolgáltatásokat fejlesztő vállalkozás *WorldCat* katalógusa³⁵ az ItK számos amerikai és európai könyvtári lelőhelyéről tanúskodik, regisztrálja az EPA digitális változatát és elérhetőségét is. Még több lelőhelyet közöl a *Karlsruher Virtueller Katalog*³⁶ európai, amerikai, ausztráliai nemzeti és közös katalógusokból. A MATARKA regisztrációjának köszönhetően az ItK-t jegyzi és a digitális változat internetcímét is felkínálja az *Elektronische Zeitschriftenbibliothek (EZB)*, a regensburgi egyetemi könyvtár elektronikus folyóiratokat összeíró és a hozzáférésükről tájékoztató szolgáltatása.³⁷

Az ItK rendszeres indexeléséről külföldi referáló-indexelő (aggregáló vagy irodalomtudományi szakindexet előállító) szolgáltatónál nincs tudomásom. Az amerikai *Modern Language Association* modern nyelvekre és irodalomtudományra is kiterjedő nemzetközi bibliográfiája az 1960-as és 1970-es évekből tartalmaz csak ItK-tételeket (összesen 649-et).³⁸ Ez érthető, ha tudjuk, hogy e szolgáltatások legtöbbje üzleti vállalkozás, melyek elsősorban a gyorsan megterülő üzleti nyereséggel kecsegtető tudományterületeket helyezik előtérbe. E szolgáltatások azonban jelentősen befolyásolhatják egy-egy folyóirat külföldi ismertségét és felhasználását az oktatásban, kutatásban, tudományos kommunikációban. A multidiszciplináris, főként

globális érdeklődésre számot tartó indexelő szolgáltatások az utóbbi időben nyitottabbak ugyan a nem angol nyelvű folyóiratok és a kisebb nyelveken, nem globális témával foglalkozó folyóiratok anyagának adatbázisukba való bevonása iránt, ám ehhez *angol nyelvű összefoglalókat* is kérnek. E kikötést szem előtt tartva: az ItK rendszertelenül közöl rezüméket, az utóbbi évfolyamokat áttekintve 2002 előtről vannak összefoglalók, ettől kezdődően (2006 kivételével) ez nem jellemző. A rezümék nyelve váltakozó: francia, német, kevés esetben angol. A rendszerváltás előtti időkben főként orosz, francia, német, egyes időszakokban az oroszsal párhuzamosan más idegen nyelven is közölték az összefoglalókat.

7. Keresőmotor

A *Google Scholar*³⁹ több olyan adatbázisba lehet bekukkantani, amelyek előfizetéshez kötött szolgáltatásként működnek ugyan, a keresőmotorok elől viszont nincsenek elzárva: az adatgyűjtő robotoknak bejárásuk van jogosultságokhoz kötött szövegtárakba, szövegbányászati, relevanciakalkuláló módszereikkel pedig ipari adatfeldolgozást végeznek. Eme lehetőségekkel élve szórványosan találunk ItK-tételeket a francia INIST (*L'Institut de l'Information Scientifique et Technique du CNRS*) tudományos dokumentumokat szolgáltató bibliográfiai adatbázisban. A keresőgépekkel szabadon elérhető vagy a (tudományos intézményeknél az utóbbi időben elterjedő) nyílt hozzáférésű teljes szövegű tartalomszolgáltatásoknál is találhatunk ItK-ra történő hivatkozásokat. Ezek között szabadon elérhető, illetve nyílt hozzáférésű cikkek is vannak, így az EPA állományában vagy más bel- és külföldi repozitóriumban, bibliográfiai adatbázisban, pl. a szerb nemzeti indexelő-referáló *ScIndex*-nél (4. ábra). A keresőmotornak viszont sok szabadon el nem érhető tárhelyhez is van bejárása, innen felszínre tudja hozni a szabadon el nem érhető szöveggörnyezet egy-egy szeletét. Végigpásztazza például a

CEEOL (*Central and Eastern European Online Library*) térítés ellenében letölthető cikkeinek teljes szövegű anyagát, feltárva az azokban lévő hivatkozásokat. A CEEOL jelenlegi állománya alapján az *Aetas*, a *BUKSZ (Budapesti*

Könyvszemle), a *Regio*, az *Ungarn-Jahrbuch, Annales Universitatis Apulensis Series Historica* (Románia), *Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde* (Németország) hasábjain hivatkoznak az ItK valamelyik cikkére.

Istoričar književnosti-lirik, studija Ervina Šinka o Kazinciju

L Gerold - Hungarológiai közlemények, 2009 - CEON/ CEES

... LÍRIKUS IRODALOMTÖRTÉNÉS Sinkó Ervin Kazinczy-tanulmánya ... a költészet és a történelem viszonyáról és az irodalomtörténet problematikájáról című eszmefuttatása olvasható, már kapott magyarországi recenziót, az *Irodalomtörténeti Közleményekben* Bán Imre8, a ...

[HTML-változat](#)

4. ábra

ItK-cikkre történő utalás a szerbiai CSIndexnél elérhető teljes szövegű cikkben (Google Scholar)

8. Az ItK tartalomjegyzékének munkálatai egyetemi kurzusokon

Az ItK füzetek tartalomjegyzék-készítési munkálataiba bekapcsolódó egyetemi hallgatók az egyes számok tartalomjegyzékét rögzítették strukturált formában.

Az EPA felhívásában javasolt adatfeldolgozási sablon így nézett ki:

Folyóiratcím, év, évfolyam, szám
 szerző1Családnév--szerző1Kereszt név/
 szerző2Családnév--szerző2Kereszt
 név:Cím : alcím*oldalszám * URL
 szerző1Családnév--szerző1Kereszt név/
 szerző2Családnév--szerző2Kereszt
 név:Cím : alcím*oldalszám * URL
 @ rovatcím
 szerző1Családnév--szerző1Kereszt név/
 szerző2Családnév--szerző2Kereszt
 név:Cím : alcím*oldalszám * URL
 szerző1Családnév--szerző1Kereszt név/
 szerző2Családnév--szerző2Kereszt név:
 Cím : alcím*oldalszám * URL⁴⁰

A formázási elvárás sem a kézi adatrögzítés, sem a diákok munkájának ellenőrzése szempontjából nem tűnt teljesíthetőnek. Az előírt karakterek metaadat-értékű pontos rögzítését legfeljebb egy automata tudta volna előállítani és ellenőrizni, ilyen körülmények között a szöveg tartalmi és

filológiai ellenőrizhetősége is kétséges volt. Könnyebben használható beviteli űrlapra lett volna szükség, de ennek fejlesztésére az EPA-nak nem volt lehetősége.

A párhuzamos munkák elkerülése végett meg kellett oldani a feldolgozás alatt lévő füzetek nyilvántartását, ezért egy könnyen írható és szerkeszthető weblap kialakítására volt szükség. Az egyszerűen kezelhető és megosztható *Google Docs* beviteli űrlappal is felszerelhető táblázatkezelővel létrejött egy „fogalási táblázat”, amelybe a diákok bejegyezheték a feldolgozás alatt álló füzeteket, ez alapján az EPA-nál ezeket az adatokat a webes kardexbe is átvezették. A tartalomjegyzék-adatok összegyűjtéséhez és táblázatba rendezéséhez beviteli űrlap készült megfelelő adatmezőkkel. A webes segédletben rögzítettük a munkamenetet és a szöveges útmutatót, amit a diákok, tanárok emlékeztetőként használhattak, de e feljegyzésekre a hiányzóknak, csereprogram vagy ösztöndíj miatt távolból önállóan dolgozóknak, és a levelező diákoknak is szükségük volt. (Ide kerültek a gyakori kérdések és a rájuk adott válaszok, a típusjelenségek és típushibák, a bonyolult betűk beviteléhez szolgáló segédlet.)

Az elkészült tartalomjegyzékeket az oktatók ellenőrizték, majd átadták az EPA-nak és az ItK szerkesztőségének.

A feldolgozás lépései

(1) Bejelentés a lefoglalt lapszámról

A feldolgozásra elvállalt füzet bejelentése az erre a célra létrehozott úrlapon, nyilvántartás céljából, a párhuzamos munkák elkerülése végett történt.

(2) A kiválasztott szám letöltése

(3) A tartalomjegyzék szövegének előkészítése adatelemekre bontva, összehasonlítás, korrekcióra

A cikkek címenkénti összevetése a valódi cikk címadataival (a) a tartalomjegyzéknél és (b) a folyóirat belsejében a cikknél szükség esetén összehasonlítás az eredeti nyomtatott verzióval; az oldalszámok kiegészítése; a hibák javítása; a kisebb közlemények, könyvismertetők, szemle rovatok cikkenkénti előkészítése az adatbevitelre

Gyakran javítani kellett a betűhiányt, a rosszul felismert karakterek miatt helyreigazításra szorultak a szóközök, betűk, egyéb jelek. A javítanivalókat néhány példával szemléltetjük, olyanokat is említve, amelyeknek a szöveges keresésnél nincs ugyan jelentősége, de mégis tanulságosak digitalizálási problémaként:

Görg >> György [karakter pótlása]

kritikai rovat >> **K**ritikai rovat [nagybetű]

H.Sas Judit, Bp.1965.magyar Helikon >> H. Sas Judit, Bp. 1965. Magyar Helikon [szóközök, nagybetű]

A XVII. Század külföldi szakirodalmáról >> **A XVIII.** század külföldi szakirodalmáról [értelemmeghatározó karakter pótlása, kisbetű]

Bibliografie československé hungaristikv za léta 1966-1968 >> Bibliografie československé hungaristiky za léta 1966–1968 [karakterhelyesbítés]

Györffy György- Kurcz Ágnes:István király emlékezete... >> Györffy György – Kurcz Ágnes: István király emlékezete... [szóközök, nevek szétválasztása

nagygykötőjellel]:

I—IV. füzet >> I–IV. füzet [kvirtmínusz cseréje a magyarban használatos nagyköötőjelre (félkvirtmínusz)]

320 I. >> 320 I. [arabszám-karakter cseréje „I” betűkarakterre]

(4) Cikkenként egy úrlap kitöltése

A feldolgozás egysége egy-egy önálló cikk, közlemény, könyvismertetés. Néhány részletkérdésben belső szabályok, javaslatok fogalmazódtak meg:

- ☉ Pontosság, teljesség kérdésében a cikk teljes szövegénél lévő adatok felülírják a lapszám eleji tartalomjegyzék adatait.
- ☉ Ha a lapszám elején a tartalomjegyzékben felsorolásszerűen következnek rövidebb közlemények, könyvismertetések, ezeket szét kell választani: közleményenként egy-egy úrlapot kellett kitölteni.
- ☉ Javasolt volt, de nem emelkedett kötelező érvényre a könyvismertetések bővebb adatainak regisztrálása, a valódi tartalomjegyzék redukált címközlésének átvétele helyett a bírálat-hoz lapozva az ott található teljesebb címsor átírása. Ez a legtöbb esetben egybeesett a bírált vagy ismertetett könyv bibliográfiai adataival. A cikk szerzője a bírálat írója, az ismertetett mű szerzője viszont a cikk címének a része lett, úgy, ahogyan az a folyóirat belsejében az ismertetés szövegénél szerepelt. Részletezőbb, adatelemekre bontást az EPA nem kért.

A valódi tartalomjegyzékben:

... Bessenyei György válogatott írásai...
387

EPA tartalomjegyzékben, a feldolgozás után:

Törő Györgyi : Bessenyei György válogatott írásai. Vál., utószó: Vajthó László. Bp, 1961, Magyar Helikon. 266 l. (Kis Magyar Múzeum 7.) 389

- ☉ A „Szerző” adatkategóriában a nevek adatelemekre bontása, három mező használatával (a) *nem szokványos névelemek*: névkiegészítők (Dr., ifj. stb.), monogram (B. A.), körülírás (A szerkesztő); (b) *családnév, összetett családnév, megkülön-*

bőztető betűt tartalmazó névjelölés (S. Varga; Németh G.; Mályuszné Császár) valamint (c) a név *keresztnev* eleme.

A nevek feloldására, egységes kezelésére a tartalomjegyzék-szintű feldolgozásnál nem volt szükség. Az adatok professzionális cikk-adatbázisokba történő átvételénél (ilyen például a MATARKA, HUMANUS) természetesen autorizálásra lesz szükség, ez a személyek beazonosítását, a rövidítések, egyéb pótmegjelölések feloldását, nevük egységesítését, névváltozataik összerendelését továbbá a szerzőségi szerepek megjelölését jelenti.

- © Több szerző esetén fejtörést okozott, milyen részletességgel kellene egy tartalomjegyzék feldolgozásnál a szerzőket, közreműködőket felvenni. A visszakeresési szempontokat, adatszerét, a webes optimalizálást szem előtt tartva a bővebb regisztráció indokolt, ezért több kurzuson a bővebb adatfelvételre törekedtek. Az EPA nem hozott erre vonatkozó szabályokat, elfogadta az egyszerűsített adatfelvételt is. Az adatok felvételének részletessége így a beküldött összesítő táblázatban, és az EPA webes tartalomjegyzékében is váltakozó.

(5) Adatrögzítés

A diákok kihasználták azt a lehetőséget, hogy az űrlap előző munkamenetét visszahívva az ismétlődő adatokat (füzetszámozás, URL, rovatcím stb.) megtartsák, és csak az újakat írják hozzá. Így kevesebb a hibalehetőség, gyorsabb a bevétel. A cikkenkénti adatsorok táblázatba kerültek, cikkenként egy-egy sorba, a cikkek adatai pedig adattípusonkénti oszlopokba rendeződtek.

(6) Ellenőrzés és önellenőrzés

Az önellenőrzéskor, illetve a diáktárs munkájának ellenőrzéséhez a valódi nyomtatott ItK szám kézbevitelét és az azzal való összehasonlítást javasoltuk. Sokszor ugyanis csak ekkor tűntek fel a betűk, karakterek vagy a lapszerkezet szintjén szükséges korrigálnivalók (például a cikk vagy függelék rovat-hovatartozásának megítélése). Páros munkánál a pár ellenőrizte egymás táblázatát.

(7) Végző, tanári ellenőrzés

A kurzusok végén összegyűlt több száz, vagy akár ezernél is több tétel ellenőrzése erőt próbáló feladatnak bizonyult az oktatók számára.

(8) Fájl(ok) továbbítása az EPA útmutatója szerint ftp vagy e-mail útján

Ez az oktatók feladata volt.

Mi készült el?

Az EPA összesen kétszáznyolc füzet diákok által készített tartalomjegyzékét konvertálta XML-be. (Valamivel több készült el, de a végén voltak átfedések.)

Ebből

SZTE: 75 füzet (magyar szakosok, nem számítva a könyvtár szakos gyakorlat során végzett digitalizálást),

PPKE BTK: 83 füzet (bölcész hallgatók, szociológia)

Nyme SEK: 50 füzet (könyvtáros hallgatók).

A 208 füzetben összesen 4769 cikk van. Ez a becslések szerint a feldolgozandó cikkeknek valamivel több mint a fele.

2010 tavaszán az EPA felgyorsította az ItK-programot. A munkatársak pótolják a hiányzó digitális oldalakat, lapszámokat, cikkeket, ellenőrzik a már meglévő tartalomjegyzékeket, hiszen a legnagyobb erőfeszítés ellenére is maradt hiba az átadott jegyzékekben. A diákok az egyes cikkekhez a teljes lapszámokat megnyitó URL-címeket fűzték hozzá, az akkori tartalomszolgáltatási stádiumban a teljes füzeteket kellett letölteni és abban tovább haladva megkeresni a cikkeket. Az EPA munkatársai hozzáálltak a PDF-füzetek cikkekre szeleteléséhez, majd az XML tartalomjegyzékeket további metaadatok hozzáadásával validálják és teszik alkalmassá a tartalomszolgáltatásra.

Az archivált állomány 109 évfolyamának feldolgozása még folyamatban van. Írásom időpontjában 1891–2005-ig (az 1903-as év kivételével) 414 füzet összesen 8611 cikke van XML-ben feldolgozva, ami azt is jelenti, hogy ennyi helyen

kellett a korábbi tartalomjegyzékekben rögzített fűzet-szintű internet-hivatkozásokat cikk-szintű „mélylink”-re cserélni. Ezek az állományok már a MATARKA rendelkezésére állnak, a betöltés folyamatos.

Az adatelemek beágyazásánál a könyvtárosok nem minden esetben használták föl a diákok munkáját. Az EPA projektben dolgozó professzionális munkatársak (érthető okokból),⁴¹ ha a tartalomszolgáltatási rendszer kívánalmi szerinti szabványos metaadatok hozzáadásán kívül egyszerűbbnek látták a leíró adatok sajátkezü elkészítését, akkor a végső eredménybe, az EPÁ-nál látható tartalomjegyzékekbe ezek az adatsorok nem épültek be. Am van, ahol a diákok praktikumának adat-termését beépítették, így azok újrahasznosulhatnak, és bekerülhetnek a hazai társ-adatbázisokba, szakmai szolgáltatásokba, elérhetőkké válnak a globális keresőrendszerekből, de akár vissza is kerülhetnek a diákok tanulóasztalára, a saját számítógépre telepített vagy weben kezelt házi katalógizáló szerkezetcské adat-tartályaiba.

A tartalomjegyzékekbe beépülő metaadatok szemléltetésére a legelső ItK-cikk tartalomszolgáltatási forrásadatait mutatjuk be XML jelölőnyelven (Kacziány Géza: *A magyar vers-alakok Erdősiig*, 1–20):

```
<Pack xmlns:xsi="http://www.w3.org/2001/XMLSchema-instance" xsi:noName
spaceSchemaLocation="http://mek.oszk.
hu/mekdtd/epax/epax.xsd">
```

```
<TOC>
```

```
<Head>
```

```
<dc_title>Irodalomtörténeti Köz-
lemények</dc_title>
```

```
<Issue year="1891" number="1"
type="pdf">1891. 1. évf. 1. fű-
zet</Issue>
```

```
<host>epa.oszk.hu</host>
```

```
<dc_identifier>00001</dc_iden-
tifier>
```

```
<ev_szam_Path>00014/pdf</ev_
szam_Path>
```

```
</Head>
```

```
<Contents>
```

```
<Section>
```

```
<Article>
```

```
<Language>hu</Language>
```

```
<Link>itk_1891_01_001-
020.pdf</Link>
```

```
<Author>
```

```
<FamilyName>Kacziány</
FamilyName>
```

```
<GivenName>Géza</
GivenName>
```

```
</Author>
```

```
<Title>A magyar vers-ala-
kok Erdősiig</Title>
```

```
<Range>1-20</Range>
```

```
</Article>
```

Mire jó mindez a diákoknak?

A diákok közelebbről megismerhettek egy jelentős, hosszú életű, folyamatosan megjelenő irodalomtörténeti, irodalomtudományi folyóiratot, és általában közelebbről is szemügyre vehették *a szakfolyóiratot* mint dokumentumtípust. Ha ezután a hálózaton belebotlanak egy tudományos folyóiratcikkbe, nagy valószínűséggel felismerik, milyen dokumentummal van dolguk, és ellenőrizni tudják a cikk forráshelyét, fel tudják becsülni a szolgáltatás tartósságát, a cikk archívumi környezetét. Az egyes lapszámok feldolgozása közben a cikkekbe beleolvasva megtapasztalhattak valamit az adott korszak irodalomtudományos szellemiségéből, találkoztak irodalomtörténeti témafelvetésekkel, forrásközlésekkel és vizsgálódási módszerekkel, megfigyelhették ezek alakulását az idők folyamán – amint arra Császtvay Tünde is utalt a lap századik évfordulóján:

„Az ItK régóta nem „a névtelenek folyóirata már; [...] az ItK-ban való publikálás egyet jelent, szinonimája lett a szakmai megbízhatóságnak s a szakmába való „befogadásnak”, az elismerésnek.”⁴²

A tartalomjegyzékek feldolgozói is érzékelték ezt az átalakulást, s közben számos időszerű kérdést érinthettek, mint a kétrétegű digitalizálási technológia; a digitalizálással járó filológiai, textológiai, szöveggondozási problémák;

a digitális könyvtári és szöveg-feldolgozási eljárások; a bibliográfiai alapadatok; adatelem-szegmentálás; a metaadatok típusai, szerepük az információ-feldolgozásban és az információke-resésben; az FRBR-modellbe foglalt entitások és a művek változatainak körét érintő doku-mentumkezelési kérdések (könyvtár szakon); a

kapcsolódó adatbázisok, tartalomszolgáltatások közelebbi megismerése. Gyakorolhatták a kor-rektúrához szükséges figyelmet és türelmet (5. ábra), megismerhették a globális kereshetőség, a web-kereső optimalizálás, a webes közzététel, webes adat-publikálás kiindulópontjait.

Magyar könyvészet 1901—1910. Szerkesztette Petrik Géza. A M. T. Aka-démia támogatásával kiadja a Magyar Könyvkereskedők Egyesülete. I—IV. füzet (Aba János—Flammarion Kamill). Budapest, 1915. Legn. 8-r. 320 l. Egy-egy füzet 3 K.

Magyar könyvészet 1901—1910. Szerkesztette Petrik Géza. A M. T. Akadémia támogatásával kiadja a Magyar Könyvkereskedők Egyesülete. I—IV. füzet (Aba János—Flammarion Kamill). Budapest, 1915. Legn. 8-r. 320 l. Egy-egy füzet 3 K.

5. ábra

Képi és szöveges réteg részlete, a javítandó karakterekkel (ItK 26. évf. (1916) 1. sz., 124.)

9. Összefoglalás

Az EPA-tartalomjegyzékek többszörös feladatot látnak el. Kattintásnyi közelségre hozzák a felhasználóhoz a cikkeket, gyorsan áttekinthetővé teszik a füzetek elektronikus változatának tartalmát. A szegmentált, szabványos jelölőnyelvre ültetett adatszerkezet elősegíti a keresőkre való optimalizálást. Az alkalmazott adatszerkezet többféle formátumba konvertálható, elérhető, lekérdezhető lehet más rendszerek részéről. Az adatok újrahasznosíthatóak a cikk-szintű adatbázisokban, így az ItK tartalomjegyzéke átadható a MATARKA-nak, a HUMANUS-nak, illetve alkalmas lehet az adatszűretelezésre, akár egy önálló irodalomtudományi, irodalomtörténeti bibliográfiai adatbázis forrása is lehet. A teljes ItK-repertórium (vagy adatbázis) elkészültéig annak hiányát némileg pótolja az EPA tartalomjegyzéke és a származékos vagy párhuzamos adatbázisok, a nyers adatok pedig felhasználhatók a teljes tartalommutató elkészítéséhez és az ellenőrző munkákhoz.

Az EPA szerkesztőitől tudjuk, hogy további egyetemi együttműködést az EPA a jövőben is

készséggel fogad más archivált folyóiratok feldolgozásához is. A táblázatos adatok konvertálása nem problémamentes, ezért az oktatók számára megfontolandó valamilyen ingyenes XML szerkesztő alkalmazása a gyakorlatokhoz. Az oktatók, diákok természetesen azt vennék a legszívesebben, ha az EPA bocsáthatna rendelkezésre olyan felületet, amelyen a koordinációt, adminisztrációt, nyilvántartást és adatbevitelt is le lehetne bonyolítani.

Az Irodalomtörténeti Közlemények tartalomjegyzéke hamarosan teljessé válik az EPA felületén, az adatok továbbáramoltatásával pedig a tartalomjegyzék-tételek átkerülhetnek más rokon adatbázisokba. A munkálatokkal az általános keresőszolgáltatásoknál javul az ItK „lát-hatósága”, s mindezen feltételek együttesen a könnyebb és közvetlenebb hozzáférést, a korszerű webes környezetben végezhető kutathatóságot segítik. Az egyetemi kurzusokon folyó metaadat-kultúrát felélesztő törekvés ennek fényében nyerhet teljesebb értelmet és további ösztönzést hasonló alternatív oktatási és feldolgozási módszer vállalásához.

Függelék

Az Irodalomtörténeti Közlemények írói és írásai 1891–1948. Összeállította Galambos Ferenc. 195? Kézirat, OSZK kézirattári növedéknapló 1960., OSZK Hírlaptár

Az Irodalomtörténeti Közlemények írói. 2–79

Az Irodalomtörténeti Közlemények írásai. 81–317

- I. Bibliográfia
- II. Írás-, nyomda-, és könyvtörténet. Könyvtár-tan. Könyvkiadás, könyvkereskedelem
- III. Lexica
- IV. Irodalomfilozófia és irodalompszichológia
- V. Esztétika
- VI. Kritika
- VII. Nyelvészet
- VIII. Stílus
- IX. Verstan
- X. Műfajok
  - A. Verses műfajok
  - B. Prózai műfajok
  - C. Drámai műfajok
- XI. Egyes témák a magyar irodalomban
- XII. Forráskutatás
- XIII. Szövegkritika
- XIV. Magyar írók egymásrahatása, kapcsolatai, barátsága
- XV. Magyar irodalom idegen nyelven
- XVI. Külföldi hatások a magyar irodalomban
- XVII. Magyar hatások és vonatkozások a külföldi irodalomban
- XVIII. Műfordítás a magyar irodalomban
- XIX. Irodalmi topográfia
- XX. Irodalmi ikonográfia
- XXI. Folyóiratok
- XXII. Sajtó
- XXIII. Irodalmi társaságok. Akadémia
- XXIV. Dramaturgia
- XXV. Színészettörténet
- XXVI. Irodalmi alapítványok és pályázatok
- XXVII. Irodalmi viták
- XXVIII. Az írók gazdasági és jogi helyzete. Cenzúra
- XXIX. Irodalom és pedagógia
- XXX. Irodalom és vallás
- XXXI. Irodalom és politika
- XXXII. Irodalom és zene. Irodalom és képzőművészet
- XXXIII. Irodalom és egyéb tudományok
- XXXIV. Az irodalomtörténetírás elmélete és története
- XXXV. Általános magyar irodalomtörténet

XXXVI. A magyar irodalomtörténet egyes korszakai

- A. Őskor. Középkor. Humanizmus
- B. XVI. század
- C. XVII. század
- D. XVIII. század
- E. XIX. század
- F. XX. század

XXXVII. Magyarországi idegennyelvű irodalmak története

XXXVIII. Irodalmi emlékkönyvek

XXXIX. Egyes írók (176–310. old.)

XL. Külföldi irodalom

XLI. Vegyes könyvismertetések

XLII. Vegyesek

Jegyzetek

1. EPA felhívás és útmutató <http://epa.oszk.hu/00000/00001/temp/utmutato.pdf> ; <http://epa.oszk.hu/00000/00001/temp/utmutato.html> (2010. szeptember 12.). Az adatbázisokról közölt számszerű adatok, hacsak nincs külön lekérdezési idő megadva, 2010. augusztus 14-ei állapot szerint szerepelnek.
2. Vö. Kereshető hasonmások az Arcanum Kiadónál, honlapja: <http://www.arcanum.hu/letoltesek/KerHas.pdf>.
3. Az EPÁ-nál folyó munkálatokról Moldován István és Csáki Zoltán nyújtott kimerítő tájékoztatást, melyet a cikk további részeiben is felhasználtam. Közreműködésükért ezúton is szeretnék köszönetet mondani.
4. Komlovszki Tibor szerkesztői tevékenységéről bővebben ld. Kulcsár Péter: Komlovszki Tibor (1929–1996) = ItK, 100. évf. 1996. 5/6. sz. 754–756. p.
5. Az ItK-ról lásd a lap honlapjának információit <http://www.itk.iti.mta.hu/>, az Új Magyar Irodalmi Lexikon (Bp. :Akad. K., 1994) vonatkozó szócikkét és a jelen cikkben felhasznált hivatkozott szakirodalmat.
6. Császtvay Tünde közlése alapján; Császtvay Tünde: 100 éves az ItK = Helikon, 1992. 1. sz. 149. p.
7. Ötven esztendő = ItK, 51. évf. 1941. 4. sz. 332. p.
8. A külön kiadványként megjelentetett, egy-egy év irodalomtudományi termését magukban foglaló füzetek az 1932–1944 tárgyéviek ItK-ban lekötött anyagát tartalmazzák. Lásd hozzá: A ... év irodalomtörténeti munkássága. Összeáll. Kozocsa Sándor. Az 1939-es tárgyévig: Budapest : Irodalmi és Nyomdai R.T. (Irodalomtörténeti füzetek. Szerkeszti Császár Elem-

- ér, kiadja a Magyar Irodalomtörténeti Intézet). Az 1939–1944 tárgyévek füzetei 1941-től az OSZK közreadásában jelentek meg, a Szakkönyvészeti dolgozatok az Országos Széchényi Könyvtárból c. sorozat keretében. Az előzményekről lásd még A magyar irodalom és irodalomtudomány bibliográfiája sorozat nyitó kötetének bevezetőjét (Szerk. Lichtmann Tamás és Németh S. Katalin. 1976. Budapest : OSZK, 1979. p. 3–4. p.)
9. Az irodalomtörténeti bibliográfiák kötet-sorozata Kozocsa Sándor: A magyar irodalom bibliográfiája évenkénti köteteivel folytatódik az 1945–1965 időszakról (kiadás ideje 1950–1978 között, a továbbiakban a megjelenés éve zárójelben), Kozocsa ezekben megtartja az ItK-nál használt beosztást. Az OSZK-ban készültek a következő, az 1975-ig terjedő időszakot lefedő retrospektív bibliográfiák, A magyar irodalom és irodalomtudomány bibliográfiája időszaki kiadvány (ISSN 0134-1464) keretében az 1966–1970 (1996) és 1971–1975 (1989) időszakokat kumulálva, Pajkossy György szerkesztésében. Az MTA Irodalomtudományi Intézetében készül, 1972-től megjelenő korszakbibliográfia, irodalomtörténeti korszakokéti kötetekbe rendezve, az előző bibliográfiák anyagát is magában foglalja: A magyar irodalomtörténet bibliográfiája, [I–VIII.; IX.]. Szerk. Vargha Kálmán, Kókay György, V. Windisch Éva, kötetek: 1772-ig (1972); 1772–1849 (1975); 1849–1905 (I. Általános rész, Személyi rész I., 1990; II. Személyi rész II., 1997); 1905–1945 (Személyi rész I., 1982; Személyi rész II., 1989); 1905–1970 (Általános rész, 1997); 1945–1970 (Személyi rész, 1991). Az első nyolc kötet 1970-ig bezárólag veszi számba korszakokéti bontásban a magyar irodalomtörténeti és irodalomtudományi szakirodalmat. A IX. kötet húsz évet kihagyva 1991–1995 közötti időszakról veszi számba, most már korszak-bontás nélkül a közleményeket (Általános rész, Személyi rész, 2007), személyi mutatója is korszakolás nélküli egyetlen egyesített lista. Ezzel az OSZK-nál az 1976–1990-ig terjedő évenkénti időköriket bemutató kurrens bibliográfiához hasonlít, illetve annak folytatásaként is tekinthető. Időközben ugyanis az OSZK-nál a már említett periodikumban folytatódott a kurrens bibliográfia megjelentetése: A magyar irodalom és irodalomtudomány bibliográfiája időszaki kiadvány 1976-os tárgyévvel (1979) indult, és 1990-nel zárult le (2000). Megjelenésében a Kozocsa-rendszer szerinti időszakos bibliográfia elveit követi, anyagában és szakrendi tagolásában pedig szorosan fűződik az akadémiai szakbibliográfiához. A nyomtatott kötetek tehát 1995-ig követik a magyar vonatkozású irodalomtudomány szakirodalmát. Időközben, könyvtári kezdeményezések során elektronikus adatbázisok alakultak ki (a Magyar Nemzeti Bibliográfia mellékletéből, a Magyar Folyóiratok Repertóriumából alakult ki adatbázisban az Időszaki Kiadványok Repertórium (IKER, lásd még a későbbiekben); illetve a Szabó Ervin Könyvtár 1961-től kartoték formájában készülő kurrens válogatott irodalmi bibliográfiája is adatbázisba került és épült tovább. E folyamatok az elektronikus szakbibliográfia létrejöttének reményét keltették, eszerint az 1995 utáni időszak követését az elektronikus adatbázisoknak kellett volna lefedniük. Cikkünk adatbázisokra vonatkozó részleteiből azonban látható, hogy a feladat teljesülése messze elmarad mind az akadémiai bibliográfia támasztotta igényektől, mind a kurrens bibliográfia által betöltött szereptől. Rész megoldások születtek, s továbbra is csak reményeink lehetnek a korszerű adatcserére épülő, a tudományos kutatási igényeket szem előtt tartó hazai, az irodalomtudományi és irodalomtörténeti részterületeket önálló bibliográfiaként is bemutatni képes speciális adatbázis kialakítására.
    10. Az ItK szerkesztőségi programnyilatkozata, <http://www.itk.iti.mta.hu/szerkprog.htm>
    11. Ötven esztendő = ItK, 51. évf. 1941. 4. sz. 329. p.
    12. Vö. uo. 332–333. p.
    13. Uo. 334. p.
    14. Németh G. Béla: A hetvenétesztendő ItK = ItK, 76. évf. 1972. 2. sz. 265–272. p.p. http://epa.oszk.hu/00000/00001/00276/pdf/itk00001_1972_02_265-272.pdf
ua.: Németh G. Béla: A rendszeres irodalomtörténeti munka első hazai folyóirata. In: Uő.: Létharc és nemzetiség : irodalom- és művelődéstörténeti tanulmányok. Bp. : Magvető, 1976. (Elvek és utak), 391–413. p.
    15. Németh G. Béla: Az Irodalomtörténeti Közlemények száz éve = ItK, 56. évf. 1991. 5–6. sz. 579. p.
    16. Uo. 587. p.
    17. Szerzői betűrend, <http://itk.iti.mta.hu/szerzord.htm>
    18. Egy negyedik változat: Az ItK-ban az 1962–1976 között közzétett Magyar irodalomtörténetírás című évenkénti új szakirodalmi áttekintések mutatója beépült az ItK éves összesített tartalomjegyzékének mutatójába. Lásd hozzá: V. Kovács Sándor bevezetőjét a bibliográfiai rovat elé = ItK 67. évf. (1963) 5. sz., 645–655. p.
    19. A kérdésről: David J. Bown – Richard Boulderstone: The Impact of Electronic Publishing : the Future for Publishers and Librarians. München : Saur, 2008. 144–145. p.
    20. A Cool URI technológia bevezetéséről a magyar nemzeti könyvtár katalógusrendszerébe: Horváth Ádám: OSZK a szemantikus világhálón. KATALIST [levelezőlista], 2010. június 16. p. <https://listserv.niif.hu/pipermail/katalist/2010-June/021063.html>; Szemantikus web, In: OSZK wiki, 2010. június 16., http://nektar.oszk.hu/wiki/Szemantikus_web

21. Irodalmi kritikák, tanulmányok bibliográfiája, <http://database.fszek.hu:2007/irodopt/irod0402.htm?v=irod&a=start&a1=>
22. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár WebOpac-jának CCL kereséshez nyújtott segítségét ezúton is köszönöm Téchy Tündének, a Tájékoztató Osztály vezetőjének.
23. Az EPA tükörszerverei: Magyarország, NIIF hálózatáról <http://epa.niif.hu/>; Ukrajna, Kárpátalja: <http://www.epa.uz.ua/>. Látássérültek számára: http://epa.oszk.hu/new_index.phtml; http://epa.niif.hu/new_index.phtml; <http://www.efolyoirat.uz.ua/>.
24. Vö. Beszámoló a MATARKA Egyesület 2009. évi tevékenységéről (2010. január 26.), MATARKA honlap, http://www.matarka.hu/other/doks/MATARKA_Egyesulet_beszamolo_2009.doc
25. Burmeiszter Erzsébet, a Miskolci Egyetem, Könyvtár, Levéltár, Múzeum főigazgatójának szíves tájékoztatása
26. Forrás: MATARKA. Statisztikák. Választott folyóirat jellemző adatai. A lekérdezés időpontja: 2010. aug. 14. <http://www.matarka.hu/other/stat.php>
27. A kérdés minden könyvtári, bibliográfiai és egyéb tartalomszolgáltató adatbázis vonatkozásában időszerű, szakirodalmából itt csak a következő cikket emlíjük: Alan Dawson: Optimising publications for Google users = Internet Reference Services Quarterly, vol. 10. 2005. no. ¾. p. 177–194.
28. Zotero, honlapja: www.zotero.org
29. Lásd hozzá: Tamás Kincső – Vasbányai Ferenc: HUMÁNUS – Humántudományi Tanulmányok és Cikk Adatbázisa = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros 17. évf. (2008) 2. sz., 32–34. p.
30. Tamás Kincső, a Humántudományi Bibliográfiai Osztály osztályvezetője szíves tájékoztatása; ld. még a HUMANUS honlapján a konzorciumi adatgazda információit: <http://www.oszk.hu/humanus/folyoiratlista.html>
31. Vö. Magyar Tudomány, 171. évf. 2010. 2. sz. Melléklet: Követelmények a Magyar Tudományos Akadémia doktora cím odaítéléséhez. Nyelvtudomány, 12–14. p. Internetről: Tájékoztató a Magyar Tudományos Akadémia Doktora tudományos címre történő pályázat benyújtásához. Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya, MTA honlap, <http://www.mta.hu/index.php?id=3728>
32. Vö. Európai Tudományos Alap (European Science Foundation, ESF) [honlap] <http://www.esf.org/research-areas/humanities/erih-european-reference-index-for-the-humanities/erih-initial-lists.html>
33. Az ERIH jegyzék bővítése, felülvizsgálata folyamatban van, várhatóan 2010 végén kerül sor a frissítésére.
34. Magyar Tudományos Művek Tára, honlapja: <http://www.mtmt.hu/>
35. WorldCat, <http://www.worldcat.org/>
36. Karlsruher Virtueller Katalog, <http://www.ubka.uni-karlsruhe.de/kvk.html>
37. Elektronische Zeitschriftenbibliothek, <http://ezb.uni-regensburg.de/>
38. Forrás: MLA International Bibliography, MTA Könyvtára, 2010. augusztus 24-én lekérdezett adatok szerint.
39. Google Scholar, <http://scholar.google.com>
40. EPA útmutató, <http://epa.oszk.hu/00000/00001/temp/utmutato.html>
41. Az ilyenkor felmerülő kérdés, hogyan érdemes eljárni. Megéri-e a katalogizálónak, metaadat-kezelőnek egyenként ellenőrizni a bibliográfiai leírásokat, vagy egyszerűbb mindent előlről kezdeni, és újrakatalogizálni.
- 42.. Császtvay, i. m. 150. p.

Új PIM OPAC

2011. június elején megújult a Petőfi Irodalmi Múzeum (PIM) online katalógusa. Ezentúl közös felületen kereshetők a PIM gyűjteményi katalógusainak elektronikusan elérhető állománya és az Irodalmi Adattár adatbázisai. Az új szolgáltatás sokoldalú keresést tesz lehetővé az öt gyűjteményben, irodalmi topográfiában, a bibliográfiákban és több százezer névrekordban.

(Katalist, 2011. jún. 16. Bánki Zsolt híre alapján)